

Stockholm den 4 februari 2026

R-2026/0032

Till Klimat-och näringslivsdepartementet
KN2026/00002

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 7 januari 2026 beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet.

Sammanfattning

Advokatsamfundet ställer sig i huvudsak positivt till förslagen i promemorian och anser att det är angeläget att ersättningsmöjligheterna vid aktuella rådighetsinskränkningar regleras i lag. Däremot anser Advokatsamfundet att den föreslagna regleringen kring återbetalning av utbetald ersättning behöver justeras i visst avseende.

Advokatsamfundet ifrågasätter även det stötvisa och fragmentariska beredningsförfarande som promemorian ger uttryck för samt den mycket korta remisstid och efterföljande beredningstid som finns till förfogande för framtagande av en proposition. Advokatsamfundet anser att det skulle vara önskvärt om den fortsatta beredningen av förutsedda ändringar i artskyddsregleringen i större utsträckning handlades samlat.

I det följande anges Advokatsamfundets huvudsakliga synpunkter på förslagen i promemorian.

Synpunkter

Angeläget förtydligande av ersättningsmöjligheterna vid rådighetsinskränkningar
Advokatsamfundet delar till fullo den problembeskrivning som presenteras i promemorian (se s. 36 f.) gällande rättsläget kring ersättningsmöjligheterna vid

rådighetsinskränkningar på grund av artskyddet. Det vill säga att det, trots Högsta domstolens dom i NJA 2023 s. 291 *Tjäderspelet i Malsättra*, fortfarande råder oklarheter avseende vilka situationer som kan aktualisera rätt till ersättning på grund av artskyddet. Eftersom det kan vara fråga om omfattande inskränkningar i äganderätten, anser Advokatsamfundet att det är angeläget att denna otydlighet undanröjs. Advokatsamfundet ser därför positivt på förslaget om att rätten till ersättning på grund av artskyddet tydliggörs i lag. Advokatsamfundet delar även bedömningen att föreslagen lagreglering bidrar till ökad förutsägbarhet i fråga om i vilka situationer ersättning kan ges.

Den föreslagna lagregleringen innebär även i sig en utvidgning av ersättningsmöjligheterna vid rådighetsinskränkningar i förhållande till vad Högsta domstolen stipulerade i nämnda avgörande (NJA 2023 s. 291) och medför därmed även en förstärkning av äganderättens ställning i sådana situationer. Utifrån rådighetsinskränkningarnas potentiella omfattning och konsekvenser för enskilda, bedömer Advokatsamfundet att en sådan utvidgning är välkommen.

Preskriptionstid för talan om återbetalning enligt 31 kap. 15 a § tredje stycket miljöbalken

Första och andra stycket i den föreslagna bestämmelsen 31 kap. 15 a § miljöbalken stipulerar två olika situationer i vilka en fastighetsägare (inkluderat innehavare av särskild rätt) kan förpliktas att betala tillbaka hela eller del av sådan ersättning som utbetalats med anledning av en vägran att ge dispens från förbuden i artskyddsregleringen, eller att en sådan dispens har förenats med särskilda villkor. Första stycket i bestämmelsen avser, förenklat, situationer där dispens har getts efter att ersättning utbetalats eller förhållandena i övrigt har ändrats under förutsättning att det bedöms skäligt. Andra stycket i bestämmelsen avser, förenklat, situationer där fastighetsägaren vidtagit en åtgärd i strid mot ett beslut att vägra dispens från förbuden enligt artskyddsregleringen eller i strid med en dispens som innehåller särskilda villkor, under förutsättning att tillsynsmyndigheten har beslutat att inte kräva rättelse.

En talan om återbetalning enligt första stycket i den föreslagna bestämmelsen 31 kap. 15 a § miljöbalken ska väckas vid mark- och miljödomstolen senast tio år efter det att ersättningen betalades ut. En talan om återbetalning enligt bestämmelsens andra stycke ska väckas vid samma domstol inom ett år från det att "beslutet som anspråket grundas på" (mer om denna lokution under efterföljande rubrik) har fått laga kraft och

senast tio år efter det att ersättningen betalades ut. Rätten att föra talan går annars förlorad. Motsvarande reglering avseende återbetalning görs i 31 kap. 15 § miljöbalken, dvs. att talan om återbetalning ska väckas vid mark- och miljödomstolen inom ett år från det att beslutet som anspråket grundas på har fått laga kraft och senast tio år efter det att ersättningen betalades ut.

Enligt förslaget ska alltså talan om återbetalning väckas inom ett år från det att beslutet som anspråket grundas på vunnit laga kraft, med undantag för situationen då en dispens har getts eller förhållandena i övrigt har ändrats. I dessa fall föreslås enbart en reglering om tio år från det att ersättningen betalades ut. Fristen för att väcka en talan om återbetalning föreslås med andra ord kunna vara avsevärt kortare i situationer där fastighetsägare har vidtagit åtgärder i strid med ett beslut enligt 4 § första stycket 7 miljöbalken, jämfört med situationer där fastighetsägare efter att ersättningen utbetalts har getts dispens eller förhållandena i övrigt har ändrats. Advokatsamfundet ifrågasätter skäligheten i en reglering som innebär att fastighetsägare som följt ett beslut, skulle kunna riskera att bli föremål för en talan om återbetalning under en betydligt längre tid än fastighetsägare som tvärtom har agerat i strid med ett beslut. Advokatsamfundet anser att det finns anledning att överväga att justera bestämmelsen så att en och samma preskriptionstid gäller för en talan om återbetalning enligt såväl första som andra stycket i 31 kap. 15 a § miljöbalken. Det vill säga, att fristen om ett år från det att beslutet som anspråket grundas på har fått laga kraft även införs för en talan om återbetalning enligt bestämmelsens första stycke. En sådan reglering av preskriptionstiden finns redan i 31 kap. 15 § miljöbalken och skulle enligt Advokatsamfundets uppfattning innebära en mer proportionerlig och enhetlig reglering i förhållande till även de situationer som nu avses.

Då Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen enligt promemorian inom ramen för sitt tillsynsansvar regelbundet förväntas bedöma om det finns skäl att återkräva utbetald ersättning (se promemorian s. 25) bör det inte finnas några praktiska hinder mot att en ettårsfrist införs från det att dispens har getts eller förhållandena i övrigt har ändrats i den mening som avses i första stycket i 31 kap. 15 a § miljöbalken. Att det kan vara förenat med svårigheter att bestämma en tidpunkt för när förhållandena i övrigt ändrats, anser inte Advokatsamfundet är skäl för att underlåta att reglera om en tidsfrist utöver den generella tioårsfristen från dagen för utbetalning. Oavsett skulle, vid en talan om återbetalning, frågan om när och hur förhållandena ändrats så att den

begränsning av markanvändningen som följer av dispensbeslutet helt eller delvis har upphört vara av stor betydelse. I de fall en dispens har getts, bör talan om återbetalning kunna göras inom ett år från det att beslutet om dispens vunnit laga kraft. Slutligen ifrågasätts i detta sammanhang varför frågan om skälighet enbart skulle gälla i förhållande till bestämmelsens första stycke och inte också det andra (jfr. regleringen i nämnda 31 kap. 15 § miljöbalken).

Förtydligande av rekvisit i 31 kap. 15 a § tredje stycket miljöbalken

Advokatsamfundet anser att det bör förtydligas vilket beslut som avses med lokutionen ”beslutet som anspråket grundas på” i 31 kap. 15 a § tredje stycket miljöbalken. I syfte att undanröja risken för missförstånd gällande bestämmelsens innebörd, anser Advokatsamfundet att det bör förtydligas vilket beslut som avses. Motsvarande uttryck – ”beslutet som anspråket grundas på” – används också i den redan gällande lydelsen av 31 kap. 15 § andra stycket miljöbalken och enligt kommentaren till den bestämmelsen avses ”det andra beslutet” (se Bengtsson, Bjällås, Rubenson och Strömberg, Miljöbalken – En kommentar, Norstedts Juridik, JUNO, version 24, kommentaren till 31 kap. 15 §), vilket rimligen måste innebära att det är dispensbeslutet respektive tillsynsmyndighetens beslut att inte kräva rättelse som avses. Under alla förhållanden bör denna otydlighet adresseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Risk för bristande helhetsbild av lagändringar genom tillämpat beredningsförfarande

I skrivande stund bereds parallellt ett flertal ändringsförslag gällande den svenska miljörättsliga regleringen som på ett omfattande sätt kan komma att förändra nuvarande lagstiftning. Det stora antalet ändringsförslag samt omfattningen av dessa innebär en ökad komplexitet vid framtagandet av enskilda lagstiftningsförslag, inte minst i form av att det blir allt svårare att få en överblick över de samlade konsekvenserna av lagstiftningen.

I den aktuella promemorian framgår att den har tagits fram som ett led i det fortsatta arbetet med beredningen av betänkandet *Skydd av arter – vårt gemensamma ansvar* (SOU 2021:51). Förslagen i promemorian utgör alltså en separat del i ett pågående större lagstiftningsarbete och, såvitt kan förstås, förväntas ytterligare enskilda lagstiftningsförslag presenteras med anledning av det arbetet. Samtidigt har redan en promemoria presenterats inom ramen för beredningen av betänkandet; *Skyddet*

genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen (KN2025/01529), i vilken det bland annat föreslås att förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna inte ska gälla om de innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Denna redan presenterade promemoria innehåller med andra ord lagförslag som är direkt relevanta för de ändringar som föreslås i nu aktuell promemoria. Dessa förslag har emellertid presenterats i två separata promemorior och inte samlat. Advokatsamfundet anser att den stötvisa och fragmentariska beredningen av ändringsförslagen i artskyddsregleringen, som den kommer till uttryck bland annat genom nu aktuell promemoria, är problematisk. Förfarandet riskerar att försvåra möjligheterna att bilda sig en helhetsbild gällande de sammantagna konsekvenserna av de separata förslagen till lagändringar avseende artskydd och att den slutliga lagstiftningen får ett innehåll som inte i alla avseenden förutsetts.

Därtill noterar Advokatsamfundet att remisstiden för att lämna synpunkter på nu aktuell promemoria är mycket kort - endast fyra veckor – vilket ger upphov till svårigheter för remissinstanserna att lämna välöverbägda synpunkter. Såvitt framgår av Regeringskansliets publicerade propositionsförteckning för våren 2026 ska även en proposition med anledning av promemorian presenteras den 16 april 2026, strax över två månader från det att remissvaren kommit in till departementet. Den efterföljande behandlingen av remissvaren ska alltså ske under en mycket kort tid. De risker som Advokatsamfundet ser med den stötvisa och fragmentariska beredningen, torde tveklöst öka med anledning av det skyndsamma lagstiftningsförfarandet. Sammantaget uppmanar Advokatsamfundet till att den fortsatta beredningen av SOU 2021:51 i större utsträckning sker genom samlade lagstiftningsförslag med erforderliga konsekvensanalyser.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander